

Școala clasică nu este totuna cu școala profesională/de meserii

Ni se spune mereu că studiul clasicilor literaturii române, al istoriei sau al limbilor clasice, al matematicilor care nu au nimic de a face cu plata facturilor sau a impozitelor nu are niciun rost. Inutilă e și antrenarea memoriei prin învățatul pe de rost al poeziilor sau al tablei înmulțirii. Toate sunt poveri psihologice pentru copii și nu îi pregătesc pentru viață. Poate că nu îi pregătesc pentru viața de sclav, dar cu siguranță îi pregătesc pentru viața de om liber sau de cetățean.

Cezar Papacostea, scriind imediat după Primul Război Mondial despre reforma liceului (care includea atunci și clasele V-VIII), scria că **scopul sistemului de educație este asigurarea bunei funcționări a mobilității sociale care face posibilă aristocrația de merit de care au nevoie democrațiile moderne**. Tocmai de aceea, elevii trebuie să primească nu o educație specializat-meșteșugăresc-servilă, ci o cultură generală solidă care să le antreneze discernământul de care au nevoie ca profesioniști, familiști și cetățeni:

”Statul, prin reprezentanții săi constituționali, își ia sarcina și răspunderea răspândirii culturii în poporul pe umerii cărui se sprijine și se susține. Însă cei ce umplu cadrele constituționale și au [în mâini], într-o măsură mai largă sau mai restrânsă, destinele neamului, într-un stat democratic, în care privilegiile nu există nici de fapt, aceia sunt recrutați din pătura cultă a neamului, pătură pregătită prin școală.”

Ca atare, educația acordată tinerilor în clasele gimnaziului și liceului trebuie să ”însemne totul”, adică să fie nu o educație utilitarist-pragmatică, ci o educație întru idealuri bazate pe un enciclopedism solid:

”Ca educație, rezultă de mai sus: liceul trebuie să însemneze totul. Aici împodobirea sufletului tânărului cu idealismul etic ce-i va servi ca izvor nesecat în decursul întregii sale vieți; dragostea de bine și puterea sigură de sine de a-l urma; dragostea de adevăr cu tăria de a-l spune și stăruința de a-l căuta; dragostea de frumos și simțul de a-l prețui; dragostea de neam și puterea de a rezista ispitelor dușmănoase, viclene sau venale ale vrășmașilor românismului.”

Papacostea spune cât se poate de clar că instrucția e ”mijlocul esențial” prin care se pot educa tinerii întru aceste idealuri. Și această instrucție nu trebuie să fie una de tip utilitarist-profesional, ci una de tip clasic-liberal, una care să deschidă mintea elevilor și să îi expună la valorile care le nutresc viața în sânul națiunii române, valori pe care le au de apărat și perpetuat. Pentru că nu doar școala, ci și societatea se bazează pe tradiție, pe legătura peste generații în numele anumitor valori și moduri de viață.

A privilegia specializările în domenii repede învechite, în tehnologii programate de marile corporații să îmbătrânească rapid pentru a se putea menține în perpetuă mișcare caruselul pieței, în servicii și domenii dependente de tot felul de bule (demografice, imobiliare etc) **e complet greșit**. Mai ales că, din moment ce se preconizează că orice om normal din viitor va trebui să se recalifice de mai multe ori pe parcursul vieții sale adulte, nu văd de ce ar trebui să împingem vârsta specializării în jos. Oricum tendința, din cauza șomajului crescând, e de a lungi durata pe care o petrec tinerii în școli, în masterate, doctorate, post-doctorate și stagii de diferite feluri.

Concepția pe care o au educații despre ”specializare” dovedește din start faptul că nu înțeleg nimic despre performanță profesională. Iată, de exemplu, cer să se studieze mai multă ”retorică” și mai puțină istorie literară sau mai puțini clasici. Dar retorica e tocmai studiul modelelor de compoziție: nu poți înțelege efectul produs de un text/discurs dacă nu îl studiezi în context, dacă nu îl istoricizezi. Retorica presupune studiul istoriei sociale, culturale, literare, politice pentru a înțelege jocul nuanțelor dialectice. Altminteri nu e decât telemarketing făcut de roboți telefonici, pentru care nu ai nevoie de oameni. Tehnicile de vânzare au în comun cu retorica exact ceea ce are în comun musculița de oțet cu un vultur: ambele făpturi au aripi, dar zboară în medii și la altitudini diferite. Lucrul este valabil și pentru diferența dintre un medic sau un inginer care are cultură generală solidă, care e capabil să citească și să interpreteze corect un text, un om sau o situație, și ”medicii”, ”profesorii” sau ”inginerii” care sunt doar administratori de medicamente, dădace de elevi sau rotițe dințate ale angrenajului.

Analfabetismul cultural se plătește scump și **utilitarismul unor generații de doctori sau de ingineri de sistem fără cultură umanistă, fără imaginație morală și fără înțelegere a națiunii în sânul căreia activează va avea efecte dezastruoase**. Nu putem ”simplifica” programele la istorie, literatură română sau matematică de dragul de a face loc pseudo-materiilor de genul ”Educație economică”. Ambiția reformatoilor de a pedala pe specializare în dauna culturii generale, dar în același timp de a pretinde că pregătesc elevii pentru viață e absurdă. Datoria școlii e de a pune copiii în contact vital cu ideile, cu un orizont de cultură generală, nu de a recrea în condiții de laborator o așa-zisă experiență de viață. E oximoronic să pretindem că școala are în același timp un rol holist din punct de vedere existențial și specializat din punct de vedere epistemologic. Școala e o parte a existenței, dar e acea parte unde copilului i se deschid larg orizonturile culturale pe care, poate, nu va mai avea niciodată posibilitatea să le contemple după adolescență.

În conferința **”Din influențele războiului asupra școlii”**, ținută în 1919 la Casa Școalelor de **G. G. Antonescu** (1882-1953), Profesor de pedagogie la Universitatea din București și director al Institutului Pedagogic Român, acesta observa că învățământul axat pe științe nu poate exercita un monopol asupra școlii, pentru că știința se ocupă cu mijloacele, și un învățământ axat pe mijloace lasă scopurile la mâna unor lideri lipsiți de scrupule și a unor națiuni ușor de păcălit. Tocmai în vremuri științifice, de uriașă adaptabilitate oferită de

știință, care, iată, are potențialul de a stârni sau pune capăt unei pandemii ca și unui război, pregătirea clasic-umanistă este absolut necesară, de neocolit:

*”Curentul umanitarist care consideră cultura sufletească a omului, ca **om** (nu ca profesionist), mai presus de pregătirea lui la viața practică, cerințele moralei mai presus de acelea ale intereselor egoiste, cultura clasică mai presus de științele aplicate. Alte elemente (decât cele citate mai sus) ale experienței războiului și alte probleme impuse de pace sunt invocate în sprijinul curentului umanitar și în contra celui utilitar:*

Faptul că rezultatele cercetărilor de știință aplicată au fost puse în serviciul crimei: torpilarea vapoarelor, asasinarea copiilor și femeilor în biserici și spitale, incendiarea imobilelor cu bombe speciale, etc.

*Faptul că **adaptabilitatea** științei pozitive la necesitățile momentului a permis prelungirea și intensificarea războiului, prin transformarea industriei de pace în industrii de războiu (fabricare de muniții și armament).*

*Atari constatări și altele de felul acesta au dus la concluzia că știința pozitivă e un puternic **mijloc** de adaptare, care însă poate servi tot atât de mult la dezastrul social, ca și la progresul societății. Totul depinde de **scopul** care dă directiva; iar scopul e determinat de cugetul și inima **omului**. Iată de ce alături de cultura științifică practică se impune cultura umanitară. Numai astfel idealul înfrățirii popoarelor va putea deveni realitate. Când se cere cultură umanitară se adaugă de obicei calificativul de **clasică**. De ce? Pentru că în literatura clasică, veche și modernă, găsim studiate tipurile etern omenești. Și nu putem exclude cu totul clasicismul antic: a) pentru că el condiționează priceperea clară a celui modern (arg. istoric) b) pentru că, prin simplitatea lui, e mai accesibil spiritului în dezvoltare al elevului. Natural că, în cazul acesta, avem în vedere în primul rând **cuprinsul** culturii clasice, nu studiul formalist al limbei.*

Vedem cum cele două curente opuse și cari continuă încă a lupta unul în contra celuilalt ar putea sfârși prin a se complecta reciproc, prin a se echilibra unul pe altul: elementul pozitivist-utilitar ar impune umanistului respectul realității și al activității, alături de ideal și contemplația pasivă; iar elementul umanist ar pune dinnaintea pozitivistului idealul binelui social menit să-l călăuzească în activitatea sa practică. În organizarea învățământului secundar aceasta ne-ar duce, poate, la vechiul tip de liceu unitar care acordă o egală importanță culturii clasice și celei reale”.

Filosoful francez **Alfred Fouillée** arăta încă din 1898 care e rostul democratic al studiilor clasice, al studierii istoriei literare, istoriei naționale și universale, geografiei lumii:

”Studiile liberale sunt cele care au ca scop formarea unei elite luminate, care se gândește la viitor, dedicată salvagădării marilor interese intelectuale și morale și, într-un cuvânt, spiritului național. Principalul pericol al democrațiilor este excesul de preocupări utilitare, care împing oamenii să acționeze în vederea nevoilor celor mai imediate și al rezultatelor celor mai vizibile. Majoritatea unui popor e compusă din oameni preocupați de interesul

imediat și personal pentru că nu au nici destule resurse materiale, nici destulă cultură pentru a fi în stare să acționeze în scopuri generale și pe termen lung. O anumită doză de utilitarism e dealtminteri o necesitate pentru acești oameni, aproape o datorie.

Există, din contra, un tip de oameni, nu mai merituoși, dar mai norocoși, cărora situația lor socială sau cultura le îngăduie, chiar independent de orice moralitate superioară, să uite de interesul imediat în favoarea celui mai îndepărtat sau, ceea ce e și mai bine, în vederea unui ideal național sau uman. Sunt cei care nu sunt obligați nici să trăiască de la zi la zi, nici să gândească sau să acționeze de pe o zi pe alta. Că aceștia, în schimbul avantajelor și al situației lor privilegiate, au obligația de a apăra interesele întregii națiuni, e evident [...]
*Aristocrația de merit, deschisă tuturor, un fel de ‘consiliu provenit din chiar sânul națiunii’, este mai necesară într-o societate care nu mai recunoaște aristocrația de naștere sau de avere. **Când o democrație nu are elite care să o călăuzească, e obligatoriu, de vreme ce nu mai e călăuzită, să fie dusă de nas; ea cade atunci în puterea politicienilor, a condeierilor și a afaceriștilor. Rezultat pe cât de nefast, pe atât de inevitabil”.***

Epocile de criză majoră – marile conflicte sau marile pandemii – ne arată cât de fragilă este civilizația și cât de necesară ne este ea: ne arată, cu alte cuvinte, că nu putem niciodată să tratăm un fapt cultural ca pe unul natural. **Civilizația se cere cultivată, edificată, menținută cu pricepere și îndârjire.** Civilizația nu e fruct pădureț, nu crește oricum și oricând. Continuitățile care o fac posibilă se pot întrerupe oricând, chiar și în timp de pace, dacă nu suntem atenți. **Școala nu poate fi incubator de muncitori calificați în mijloace și indiferenți la scopuri.** Vremurile de cumpănă au demonstrat acest lucru. Nu ne rămâne decât să facem și noi actul civilizator de a cugeta la acest lucru.